

UniLinks arenaträff den 8-9 maj 2014 i Halmstad

Formaliserad samverkan mellan lärosäten och offentliga organisationer

- En kategorisering och diskussion

Innehåll

Inledning	3
Formaliserad samverkan på övergripande, strategisk nivå mellan lärosäten och offentlig sektor....	4
Samverkansintentioner	4
Kontextuella förutsättningar för samverkan	6
Samverkansparter	7
Formalisering	7
Lärosätesaktörer	8
Sammanfattande tolkning av samverkansförekomster.....	9
Lärprojekt.....	11
Intresse för lärande.....	11
Deltagare i lärprojekt	11
Sammanfattande tolkning av intresse för lärande	12
Några sammanfattande reflektioner	14
Begreppsutveckling.....	14
Lärprojekt.....	14
Bilaga 1: Frågeguide	15

Förord

Allt fler lärosäten arbetar med vad som kan kallas ”formaliserad samverkan”. Med det avses att lärosäten tillsammans med andra offentliga aktörer t.ex. formulerar gemensamma visioner och mål, skriver olika former av samverkansavtal, avsätter medel för utveckling av samverkan eller samordnar olika forsknings- och utvecklingsprojekt i en gemensam organisation.

Alla lärosäten har samma grunduppdrag – utbildning, forskning och samverkan. Högskolelagen slår fast att det i högskolornas uppgift ska ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Att finna former för samverkan är därmed något som alla lärosäten har att hantera.

Styrelsen för UniLink har mot denna bakgrund beslutat att med start våren 2014 ta initiativ till en förstudie tillsammans med Samhällskontraktet vid Mälardalens högskola. Syftet är initialt att kartlägga översiktligt i vilken utsträckning universitet och högskolor arbetar med formaliserad samverkan med offentlig sektor. Därefter, om intresse och förutsättningar finns, sedan skapa ett lärprojekt för universitet och högskolor för att utveckla kunskap och kompetens inom området. Ett sådant lärprojekt skulle ligga i linje med UniLinks ambitioner att utveckla samverkansuppgiften hos lärosäten genom erfarenhetsutbyte och utvecklingsprojekt.

Förstudien har genomförts av Leif Jonsson, docent vid Centrum för kommunstrategiska studier (CKS), Linköpings universitet och konsult i företaget Leif Jonsson Ledarkonsult. Förstudien har genomförts under mars-april 2014 och innefattar en översiktlig kartläggning av förekomsten av formaliserad samverkan på övergripande, strategisk nivå mellan lärosäten och offentlig sektor. Totalt sexton lärosäten har ingått i studien och urvalet har i första hand skett utifrån de lärosäten som är medlemmar i UniLink. Inom ramen för förstudien har Leif även undersökt respondenternas olika intressen och behov kring lärandet inom formaliserad samverkan, vilka kan utgöra teman och behandlas vid träffar inom ett lärprojekt. Gerry Andersson, Högskolan i Halmstad; Maria Mårtensson, Stockholms universitet och Cecilia Vestman, Mälardalens högskola har utgjort referensgrupp till Leif under förstudiearbetet.

Förstudien har resulterat i denna rapport som presenteras vid UniLinks arenaträff den 8-9 maj 2014 i Halmstad. Med tanke på uppdragets begränsade omfattning ger inte förstudien någon heltäckande bild av all formaliserad samverkan som pågår, men den har genererat intressanta frågeställningar för det fortsatta arbetet och det eventuella lärprojektet. Det bekräftar behovet av fortsatt kunskapsinhämtning och analys om formaliserad samverkan vid olika lärosäten.

Varmt tack till alla som deltagit i förstudien!

Karin Axelsson, Mälardalens högskola
Ordförande UniLink

Cecilia Vestman, Mälardalens högskola
Processledare Samhällskontraktet

Inledning

Många lärosäten bedriver formaliserad samverkan med omgivande aktörer i form av både företag och offentliga organisationer. UniLink har beslutat att uppmärksamma samverkan med offentliga organisationer i avsikt att öka kunskap och erbjuda lärande om formaliserad samverkan av detta slag. Med offentliga organisationer menas kommuner, kommunalförbund, regionförbund, regionkommuner, landsting, länsstyrelser och statliga myndigheter.

En bakgrund till UniLinks ambition är tankar om att eventuellt starta ett läroprojekt i vilket lärande i form av bland annat erfarenhetsutbyte kan ske mellan personer vid lärosäten som arbetar med formaliserad samverkan med offentliga aktörer. För att få underlag till fortsatta diskussioner har en förstudie genomförts. Förstudien har innefattat:

- Kartläggning av förekomst av formaliserad samverkan på övergripande, strategisk nivå mellan lärosäten och offentlig sektor.
- Undersökning av intressen för lärande som kan utgöra teman och behandlas vid läroprojektets träffar samt identifiering av tänkbara deltagare i ett läroprojekt.

I arbetet med förstudien har syftet varit att medverka till en övergripande förståelse för vad det är för slags formaliserad samverkan som förekommer. Under arbetets gång har jag sett det som möjligt att bidra till sådan förståelse genom att kategorisera förekomster av samverkan. Vad jag menar med kategorisering framgår i kommande avsnitt.

Förstudien baseras på intervjuer med företrädare för följande sexton lärosäten: Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan för Lärande och kommunikation i Jönköping, Högskolan i Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst, Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Malmö högskola, Mittuniversitetet, Mälardalens högskola, Stockholms universitet och Södertörns högskola. Samtal har förts med sammanlagt arton personer. Vid två lärosäten har jag samtalat med två personer. Via de intervjuade personerna har jag fått del av ett tiotal avtal.

Urval har skett via kontakt med de personer som på UniLinks hemsida har angetts som kontaktpersoner. Antingen har angivna kontaktpersoner själva medverkat vid intervjuerna eller så har de hänvisat till andra personer. Nio av de intervjuade är personer som på UniLinks hemsida anges som kontaktpersoner. De intervjuade personerna innehar olika typer av funktioner vid sina lärosäten. Fem av dem är vicerektorer eller motsvarande med ansvar för bland annat samverkan. Sex personer innehar chefsfunktioner inom samverkansområdet i stort, exempelvis som chef för externa relationer. Tre personer har ansvar för specifika samverkansverksamheter (verksamhetsledare eller motsvarande). Fyra personer uppger sig som samverkanskoordinatorer eller motsvarande.

Inför urvalsarbetet och samtalen skickades ett följebrev, undertecknat av UniLinks styrelseordförande, till de personer som kontaktades och intervjuades. Samtalen var öppna och förhållandevis ostrukturerade i avsikt att i bred bemärkelse höra vad de intervjuade hade att säga när det gäller dels förekomster av formaliserad samverkan på övergripande strategisk nivå, dels intresse för lärande inom området. Som vägledning för samtalen användes en frågeguide (se bilaga 1). Vid samtalen gjordes anteckningar som sammanställdes och analyserades, vilket så småningom resulterade i denna rapport.

Formaliserad samverkan på övergripande, strategisk nivå mellan lärosäten och offentlig sektor

Information om samverkan har inom förstudien framkommit i form av många olika berättelser och tankar. I syfte att skildra detta allsidigt har jag valt att uttrycka det jag har hört och sett kategoriserat som *perspektiv* som fokuserar på olika aspekter på det jag har sökt efter, dvs. förekomster av formaliserad samverkan på övergripande strategisk nivå mellan lärosäten och offentlig sektor.

Följande perspektiv har valts:

- *Samverkansintentioner*. Detta perspektiv tar fasta på vad lärosätena vill med formaliserad samverkan på övergripande strategisk nivå.
- *Kontextuella förutsättningar för samverkan*. Detta perspektiv sätter fokus på den kontext i vilken samverkan äger rum och vilka förutsättningar av detta slag som präglar samarbetet.
- *Samverkansparter*. Med det här perspektivet är intresset riktat mot vad det är för delar av offentlig sektor som lärosätena samverkar med, eller med andra ord med vilka typer av parter som samverkan sker.
- *Formalisering*. Detta perspektiv uppmärksammar hur samverkan ordnas och regleras.
- *Lärosätesaktörer*. Med detta perspektiv är fokus inställt på vilka typer av aktörer/positioner/funktioner som är inblandade i samverkan från lärosätet.

I det följande beskrivs exempel på förekomster av samverkan utifrån dessa perspektiv. Jag gör därefter en sammanfattande tolkning av det jag har uppfattat.

Samverkansintentioner

De bilder jag fick av samverkanssatsningar ger uttryck för olika intentioner. Olikheterna kan kategoriseras i tre dimensioner:

- Lokal och/eller regional förankring
- Initieringsmönster
- Konkretion

Jag har fått information om ett flertal exempel på samverkansintentioner med tydliga inslag av att vilja uppnå *lokal och/eller regional förankring*. Ett exempel representeras av Karlstads universitet, som sedan lång tid, från det att man var en filial till Göteborgs universitet till det att man blev en egen högskola och sedan universitet, har medverkat till en stark regional förankring relaterad till både offentlig sektor och näringslivet i regionen, bland annat skogs- och pappersnäringarna. För cirka tio år sedan gjordes en OECD-utvärdering som blev en viktig plattform att utgå från när det gäller fortsatt strukturerad samverkan inom regionen. Ett annat exempel på regional förankring utgör Högskolan i Borås med sina rötter i textilindustrin och i den sedan länge etablerade biblioteksutbildningen i Borås. Den satsning på Textile Fashion Centre som nu görs är ett uttryck för kopplingen till textilindustrin. Ett tredje exempel och av ett annat slag är en nyligen etablerad samverkan vid Högskolan Dalarna som har tillkommit utifrån aktuella behov och med ambitioner att få till stånd nära samverkan med regionen och några kommuner. Syftet är att bedriva gemensamma projekt med ömsesidiga resursinsatser från ett lärosäte och en eller flera kommuner. Ytterligare ett exempel på lokal/regional koppling representeras av Mittuniversitetet som har tydliga kopplingar mot turism och idrott i Östersund och mot massaindustri i Sundsvallsområdet. Även från Lunds universitet fick jag information om vikten av regional förankring, och då i Skåne med ambitionen att ägna sig åt "integrerad samverkan i närområdet".

Från vissa lärosäten verkar satsningar på samverkan regionalt och lokalt ha utgjort inslag i övergripande strategiska satsningar som också kan tolkas som vilja till profilering. Mälardalens högskola är ett sådant exempel. Inom satsningen Ett Starkt MDH som inleddes 2010 har en medveten strategi varit att sluta avtal eller avsiktsförklaringar med strategiska partners i regionens näringsliv eller offentlig sektor. Från Mittuniversitetet ser man satsning på samverkan som ett viktigt inslag i att vara ett nationellt lärosäte. I Mittuniversitetets utbildningsstrategi står således att "Mittuniversitetet ska vara erkänt framgångsrikt för arbetslivsanknytning inom grundutbildningen, såväl bland studenter och arbetsgivare som i nationella jämförelser med andra lärosäten". Högskolan Väst satsar sedan 2002 på "arbetsintegrerat lärande" som en profilfråga för hela lärosätet. Vid lärosäten med sådana här intentioner kan man säga att forskning och grundutbildning är viktiga för lokala och regionala ändamål, t.ex. rekrytering av personal till skola, vård och omsorg men även till regionens näringsliv, och att samverkan därmed verkar ses som något viktigt som skall genomsyra det mesta som sker vid lärosätet ifråga.

Samverkansintentioner uttrycks också från de större universiteten som ingått i förstudien, men då på ett annat sätt. Då är lokala och regionala förhållanden viktiga för de satsningar som görs nationellt och internationellt. "Som ett stort universitet i en storstad har vi inte bara allt man kan ha i utbildnings- och forskningshänseende, vi har också nationella och internationella samverkansaktörer i form av myndigheter och internationella företag i vår närhet", berättade den representant från Stockholms universitet som jag pratade med. Lokala och regionala förhållanden kan också ses som viktiga som "hävstång" för att agera internationellt, berättade den person från Lunds universitet som jag pratade med.

Från flera lärosäten har jag fått del av berättelser om höga ambitioner när det gäller samverkan med omgivande samhälle samtidigt som det i praktiken anses finnas mycket kvar att göra. "Det är långt kvar innan samverkan blir självklart i forskning och grundutbildning", ansåg en person. Sådana här berättelser speglar de spänningar som finns mellan att vara såväl lokal och regional aktör som nationell och internationell sådan. Å ena sidan skall man medverka till nytta lokalt och regionalt, å andra sidan skall man meritera sig i internationella tidskrifter, tillgodose nationella krav samt visa upp inslag av excellens. Spänningarna ingår som naturliga inslag i de institutionella förutsättningar som man har som lärosäte med ambitioner att vara inte bara en nationell och internationell aktör utan också en lokal och regional aktör. Det förra handlar om de uppdrag och förväntningar som kommer från statens sida, det senare om de förväntningar man har från lokala och regionala aktörer.

Vissa förekomster av samverkan som är förankrade lokalt och/eller regionalt grundas på statliga *initiativ*. De lagstadgade uppdrag som lärosäten har när det gäller verksamhetsförlagd utbildning (VFU) eller har haft i form av Regionala Utvecklingscentra (RUC) är exempel på detta. Det här är samverkan som högskolor och universitet många gånger har ärvt från lärarhögskolor och liknande och som i grunden är eller har varit statliga uppdrag. Sådant samverkan kan definieras som formaliserad, men snarare på operativ än på strategisk nivå. Utifrån detta kan lärosätena emellertid i olika grad ha skapat lokalt anpassade samverkansformer med egen särprägel. De personer som jag talade med från Högskolan för Lärande och kommunikation i Jönköping respektive vid Högskolan Dalarna gav uttryck för höga ambitioner när det gäller samverkan i sina närområden.

Jag har också mött intentioner som i grunden representerar en hög grad av självinitiering, eftersom initiativ har tagits lokalt vid eller i anslutning till respektive lärosäte. Flera av de exempel som angavs ovan om lokal och regional förankring har initierats lokalt. Ett ytterligare exempel är de årliga

”kraftsamlingar” som sker mellan Högskolan Väst och de fjorton kommuner som ingår i kommunalförbundet Fyrbodalen i syfte att skapa former för strategiskt utvecklingsarbete inom denna del av Västra Götaland. Flemingsberg Science är ett exempel på lokalt initierad samverkan mellan Södertörns högskola och bland annat Huddinge sjukhus och statliga myndigheter inom rättsområdet.

När det sedan gäller grad av *konkretion* så finns det på den ena änden på en sådan skala intentionsavtal som inte direkt pekar ut en specifik verksamhet utan i stället uttrycker en övergripande avsikt att ”vara goda vänner”, som en person berättade. Ett exempel på detta återfinns mellan Karlstads universitet och Region Värmland som har ett övergripande femårigt avtal innehållande en avsiktsförklaring. En liknande överenskommelse är på väg att träffas mellan Linnéuniversitetet och regionförbunden i Kronobergs och Kalmar län. Ett annat exempel på ett sådant avtal finns mellan Falkenbergs kommun och Högskolan i Halmstad. I detta avtal sägs bland annat att ambitionen är ”att fördjupa samverkan i framtiden” och att avtalet ger ”ökade förutsättningar för samordnande och långsiktiga utvecklingsprocesser som stödjer och utgår från respektive organisations prioriteringar och behov”.

I den andra änden finns det avtal med hög grad av konkretion, exempelvis de avtal i form av ”Kompetenskontrakt” som finns mellan Mittuniversitetet och arbetsgivare i den aktuella regionen. Även Samhällskontraktet mellan Mälardalens högskola, Västerås stad och Eskilstuna kommun har medfört konkreta projekt inom bl.a. skola och omsorg som också finansierats inom ramen för det avtal parterna upprättat.

Kontextuella förutsättningar för samverkan

Samverkansintentionerna tycks vara präglade av tre typer av förutsättningar:

- Lärosätets institutionella och storleksmässiga förutsättningar.
- Historiskt betingade förutsättningar.
- Rumsliga förutsättningar.

Med *institutionella och storleksmässiga förutsättningar* menar jag de formella uppdrag som lärosätet har och vilken omfattning man har som forsknings- och utbildningsinstitution. Här är det uppenbart, vilket inte är överaskande, att större lärosäten har andra förutsättningar än mindre när det gäller att vara nationella och internationella aktörer, vilket påverkar ambitionen att vara regional aktör. Många högskolor har tillkommit med intentionen att vara just regionala aktörer.

Med *historiskt betingade förutsättningar* avses samverkanssatsningarnas historiska bakgrund och med *rumsliga* det omgivande samhällets karaktäristika. Ett exempel på rumslig intentionsmässig prägning är Södertörns högskola, som tillkom med en tydlig ambition att vara en aktör på Södertörn som skulle balansera upp den högskolemässiga övervikten av lärosäten i den norra delen av Storstockholm. Därför skapades också Flemingsbergs Science. Den person jag talade med från Högskolan Dalarna berättade att högskolan bygger sin strategiska utveckling på tankar hämtade från regionens utvecklingsplan (RUP) i vilken det uttrycks ambitioner att vara en lärande region. Ett annat exempel på rumslig prägning representeras av Mittuniversitetet, som knyter sin verksamhet nära turism och idrott i Östersund respektive massaindusti i Sundsvallsregionen. Ett tredje exempel är universitetet i Karlstad som över tid har utvecklat en stark närvaro i Värmland, bland annat knutet till de industrikluster som finns i regionen. Textilindustrins rötter i Sjuhäradsbygden utgör en bakgrund till de satsningar som görs vid Högskolan i Borås.

Det finns universitet och högskolor som inte har en tydlig formell regional funktion i bemärkelsen att de ser sig som instrument för regional utveckling kopplat till regionala utvecklingsprogram och liknande. De samverkar utifrån aktuella intressenters behov, men inte med direkta ambitioner från högskolans sida att medverka till lokal och regional utveckling. Så verkar fallet vara vad gäller Högskolan i Gävle. Från Malmö högskola bedriver man nära samverkan med Malmö stad utifrån en ambition att vara en "global förebild för hur lärosäten genom forskning och utbildning tar en aktiv roll i hållbar samhällsutveckling" som det står i högskolans strategiska plattformens målbild för 2020. Det betyder bland annat att man under åren 2014-2016 säger sig vilja att "alla utbildningsprogram vid Malmö högskola ska utvecklas och bedrivas med systematisk medverkan av externa aktörer samt ge studenterna möjlighet till utbyte med arbetslivet".

Samverkansparter

I de exempel på formaliserad strategisk samverkan med offentliga organisationer som jag har fått del av dominerar samverkan med parter som har en regional och/eller lokal förankring. Flera nämner samverkan med statliga myndigheter såsom försvaret och domstolsverket som har verksamhet nära lärosäten, men sådana typer av aktörer verkar inte dominera. De samverkansparter som dominerar är sådana som primärt representerar lokala och/eller regionala intressen, dvs. kommuner, kommunalförbund, regionförbund, regionkommuner och landsting. Ingen av de personer som jag har pratat med har nämnt samverkan med länsstyrelserna.

Jag har tyckt mig se tre typer av samverkansparter. En typ av samverkanspart är enstaka kommuner/kommunalförbund och andra enstaka parter. Här är det fråga om samverkan som tar fasta på lokala omständigheter och ambitioner. Ett exempel på detta är avtalet mellan Högskolan i Halmstad och Falkenbergs kommun, ett annat är ett avtal mellan Mittuniversitetet och Östersunds kommun, ett tredje finns vid Högskolan i Skövde som har ett brett samarbete med Skaraborgs kommunalförbund om kompetensförsörjning i regionen. Vid Linnéuniversitetet finns strategiska avtal med kommunerna i Kalmar och Växjö utifrån att de är säten för lärosätena. Sådana avtal har Linnéuniversitetet även med några andra kommuner.

En annan typ av samverkanspart är när lärosäten har standardavtal med samma innehåll för flera parter. Vid Högskolan Dalarna förekommer standardiserade avtal om verksamhetsförlagd utbildning med 24 skolor som finns inte bara i Dalarna utan också i Gästrikland och i Västmanland. Det här är exempel på avtal som inte utgår från lokala omständigheter utan från generella ambitioner att "tillsammans utbilda väl kvalificerade och professionella förskollärare", som det exempelvis står i ett avtal.

En tredje typ är regionala parter. Ett exempel på detta är Karlstads universitet som har ett långsiktigt avtal med Region Värmland som representerar såväl 16 kommuner som 3 industrikuster. Liknande kommunövergripande avtal finns vid Högskolan Dalarna och är på väg att träffas vid Linnéuniversitetet med regionförbunden i respektive län (Kronoberg och Kalmar) om bland annat kompetensförsörjning.

Formalisering

Vissa av de personer som jag har pratat med ser formalisering som något som inte är avgörande; det viktiga är att det finns personer som vill åstadkomma samverkan. Avtal kan vara avskräckande för personer som skall samverka på operativ nivå och framför allt om de är tecknade på strategisk nivå utan medverkan från personer på operativ nivå, ansåg några personer. Andra ser formalisering som

något som är viktigt att visa upp och framför allt då för utomstående aktörer som bekräftelse på att det görs saker. Ytterligare andra menar att det viktiga med formalisering är att åstadkomma tydlighet när det gäller framför allt förväntningar så att man vet var man har varandra i samverkanssammanhang. Jag fick också höra en person berätta att det viktiga med formalisering är att "det utgör ett ömsesidigt åtagande som varar över tid". "Jag är trött på projektifieringen", tillade vederbörande.

En annan person betonade att det viktiga med formalisering är att "utveckla former som är stabila över tid". Den här personen argumenterade för att "att inte krångla till det för mycket och att inte skriva för mycket i avtal". Det viktiga är att formaliseringen uttrycks i formhänseende så att man kommer överens om mötesagendor, mötesplatser och mötestider.

En person pratade om att "det måste finnas en mix av eldsjälar och formalia". Båda företeelserna är viktiga och det måste finnas en balans mellan dem från fall till fall. En annan person sa sig ha en kluven inställning till formalisering. Å ena sidan måste man vara tydliga med gjorda överenskommelser. Å andra sidan kan det bli för mycket styrning med formalisering och det tar tid att formalisera.

Noterbart är att ingen av dem som jag har pratat med har nämnt finansiering när jag har frågat om varför formalisering sker. Det kanske är något som är så självklart att det inte behöver nämnas.

När jag har diskuterat frågan om formalisering har jag fått del av tankar som inte bara handlar om formell avtalsmässig reglering utan om att uppmärksamma formfrågor i vid bemärkelse vid samverkan. Vid samtal med ett par personer fick jag en känsla av att frågor om organisering av samarbete ansågs vara viktigare än innehållet i samverkan. Det är då inte alltid som formerna kommer till uttryck i avtal. En person såg formalisering av samarbetsformer som sätt att systematisera diskussioner om samverkan och att "skapa stabila och hållbara strukturer". Vederbörande berättade att man bl.a. hade regelbundna diskussioner två gånger per år med fyra kommuner ingående i regionen. Vid ett annat samtal fick jag höra att det vid det aktuella lärosätet sedan närmare tio år förekommer regelbundna träffar (två gånger per termin) mellan ledningen för den kommun där lärosätet finns och ledningen för lärosätet. Här bestod formaliseringen av en etablerad form (vilka som möts, när och hur) och inte av ett på förhand definierat innehåll.

Lärosätesaktörer

Vid flertalet av de högskolor och vid några yngre universitet som jag har varit i kontakt med verkar högskolornas ledningar vara involverade i arbetet med att forma samarbeten på strategisk nivå. Det betingas av att sådana lärosäten är och förväntas vara viktiga för sin region. Vid flera lärosäten såsom Högskolan i Malmö, Högskolan Dalarna, Högskolan i Skövde och Linnéuniversitetet är också fakultetsledningar, institutionsledningar och motsvarande involverade.

Vid Stockholms universitet ansågs rektorsfunktionen representera en symbolisk roll i samverkanssammanhang. Här är samverkansagerandet i allra högsta grad lokalt vid universitetet. Enligt intervjupersonen saknar institutionerna (det finns 19 stycken) överblick över vilken samverkan som förekommer. Man anstränger sig både på institutionsnivå och på universitetsnivå för att få en bättre överblick över vad som förekommer, för att öka den egna medvetenheten om förekomster av samverkan. Även vid Lunds universitet finns det ambitioner att få till stånd mer samordning av den samverkan som finns i närområdet.

Sammanfattande tolkning av samverkansförekomster

När det gäller *samverkansintentioner* så tycker jag mig kunna se olika relationer mellan å en sidan forskning och grundutbildning och å andra sidan samverkan med omgivande samhälle. Vid flertalet högskolor och vid några av de yngre universiteten ser det ut som om forskning och grundutbildning är medvetna instrument för det närliggande samhällets välbefinnande och utveckling. Vid samtal med personer från de båda större och äldre universiteten får jag ett intryck av att det närliggande samhället är en viktig plattform för den grundutbildning och den forskning som bedrivs med nationella och internationella samhällsutvecklande ambitioner.

Det jag sammanfattningsvis har sett när det gäller samverkansintentioner utgör två olika typer av intentioner i vilka samverkan fyller olika funktion, som kan uttryckas något tillspetsat på följande sätt: Samverkan kan uppfattas som något centralt för det närliggande samhällets utveckling; samverkan kan också uppfattas som viktigt för grundutbildning och forskning i stort och därmed för samhällsutvecklingen i stort.

Den här iakttagelsen har naturligtvis att göra med de *förutsättningar* som råder vid respektive lärosäte. De äldre universiteten har en helt annan historia än senare etablerade högskolor och universitet. Mindre självklart är att ett lärosäte i en region med stark identitet och med höga utvecklingsambitioner kan spela en roll som regional aktör. I detta avseende fick jag ett intryck av en skillnad mellan vad som sas från Lunds respektive Stockholms universitet, där jag tyckte mig höra en större delaktighet i Skåne från Lunds universitet än vad fallet är för Stockholms universitet i Stockholmsregionen. På motsvarande sätt anade jag en hög regional förankring från Högskolan Dalarna, Karlstads universitet, Mittuniversitetet och Mälardalens högskola. Från vissa lärosäten – exempelvis Högskolan i Halmstad, Högskolan i Kristianstad och Linnéuniversitetet fick jag information som jag tolkade som en starkare förankring i enskilda kommuner än i aktuell region.

När det sedan gäller *samverkansparter*, dvs. med vilka man samverkar, så kan de kategoriseras i tre typer; för det första regionkommuner, regionförbund och kommunalförbund, för det andra enskilda kommuner utifrån kommunvisa utgångspunkter och för det tredje enskilda aktörer (exempelvis skolor och företag) utifrån standardmässiga utgångspunkter. Alla tre typerna kan förekomma vid ett och samma lärosäte. Vilken typ som dominerar vid ett enskilt lärosäte verkar vara betingat av vilken regional respektive kommunal förankring som lärosätet har.

Ur den information jag fick om synen på *formalisering* av samverkan utläser jag tre frågor. Den ena handlar om vad som formaliseras, den andra om vad som är meningen med formalisering och den tredje om hur formalisering går till. Annorlunda uttryckt alltså: vad, varför och hur? Rörande den första frågan har jag sett avtal och hört talas om samverkan som i vissa fall formaliserar innehållet i samverkan (dvs. vad samverkan avser och vad som skall uppnås med samverkan). I andra fall formaliseras formerna för samverkan (dvs. vilka som förväntas mötas, var och när för att medverka till samverkan). När det gäller vad man vill uppnå med formalisering har jag fått information som säger mig att i vissa fall ses formalisering som något viktigt för att tydliggöra vad det är fråga om för samverkan. Jag har också fått synpunkter som säger att formalisering kan hindra kreativitet. Vissa anser att formalisering behövs för att visa upp för omgivningen vilken samverkan som sker. När det gäller den tredje frågan har jag fått synpunkter som handlar om i vilket skede i en samverkansprocess – tidigt på intentionsstadiet eller när samverkan har börjat etablerats – som formalisering skall ske.

Bilden av vilka typer av *lärosätesaktörer* som är involverade i samverkan på övergripande strategisk nivå uppvisar viss variation, vilket tycks vara betingat av lärosätets relation med omgivande samhälle. Jag har fått ett intryck av att vid de lärosäten som i sin samverkan med omgivningen är engagerade i utvecklingen av den aktuella regionen/kommunen så är rektorsfunktionen mer involverad i samverkan än vid lärosäten som är mindre engagerade. I de senare fallen är i stället samverkan mer knuten till enskilda verksamheter.

Lärprojekt

Intresse för lärande

Vid samtalen har det kommit fram ett antal typer av intresse för lärande, vilka skulle kunna behandlas vid ett eventuellt lärprojekt. Här är en sammanställning.

Ganska många är intresserade av *erfarenhetsutbyte i största allmänhet*. Det finns en nyfikenhet hos flera på hur andra tänker och arbetar, både i stort och relaterat till specifika verksamheter såsom exempelvis uppdragsutbildning. Hur man blir framgångsrik när det gäller samverkan, var något som en person ville byta tankar om. En person efterlyste ”nycklar för framgång”. Ytterligare en annan vill lära mer om hur man gör för att ”samverkansintentioner skall bli verklighet”. Det finns också intresse för att veta hur man marknadsför lärosätenas samverkan med omgivande samhället.

Några personer vill lära mer om hur andra *organiserar sitt arbete med samverkan*. Hur mycket resurser satsas på samverkan? Hur nära verksamheterna placerar man sina resurser för samverkan? Vilken slags kompetens har man i sina samverkansorganisationer – akademisk kompetens, erfarenhet från näringsliv och från offentlig sektor?

Nära frågan om organisering av resurser för samverkan ligger frågan om *hur samverkan leds vid lärosätena*. Här finns det flera som vill utbyta tankar och erfarenheter. På vilka nivåer vid lärosätena drivs samverkan och hur görs det? Vad finns det för strategier för samverkan? Hur skapas en ordning där samverkan är naturliga inslag i forskning och undervisning? Hur kan legitimiteten för samverkan ökas? Hur institutionaliseras samverkan så att den blir mindre personberoende?

Ganska många personer vill lära sig mer om *formalisering av samverkan*. ”Hur skapas effektiva former för samverkan”, undrade en person. ”Hur gå från individ till institution vid samverkan”, frågade sig en annan. ”Hur handskas med de många gånger flervetenskapliga samverkansmiljöerna i den ofta endisciplinära akademiska miljön”, var en fråga som ytterligare en person ville veta mer om.

Sedan fanns det också personer som sa sig vilja *lära sig mer om de parter som man skall samverka med*. Skall samverkan ske med enskilda kommuner eller med kommunförbund? ”Vi från lärosätena behöver lära oss mer om samhället i samverkanssammanhang”, var något som en person ville diskutera. ”Hur skapas förståelse för samverkansparternas värld och behov”, var något som ansågs vara intressant att byta erfarenheter om. ”Vad finns det för bra sätt att organisera samverkan med just kommuner”, undrade någon.

Deltagare i lärprojekt

Några av de personer som jag har talat med anser att det i en första omgång är bra med enbart representanter från lärosäten. I ett nästa steg kan det vara bra att också få möta personer i kommuner och regioner som arbetar med samarbeten med lärosäten.

När det sedan gäller vilka som skall vara med från lärosäten i ett lärprojekt så säger flertalet av de personer som jag har talat med att det skall vara sådana som har ansvar för och är involverade i samverkansarbete. En ansåg att det bör vara personer som vill något i samverkanssammanhang. Det finns också röster som säger att rektorer och vicerektorer med samverkansansvar skulle vara med.

Några personer anser att ett lärprojekt inte bör vara en engångsföreteelse utan något som kan fortgå över tid, eftersom det finns många aktörer som kan vara intresserade och eftersom samverkansfrågor av det aktuella slaget utvecklas över tid.

Sammanfattande tolkning av intresse för lärande

När jag ställer det man har sagt till mig om intresse för lärande i ett lärprojekt i relation till den bild jag har fått av förekomster av formaliserad samverkan på övergripande strategisk nivå så tycker jag mig se tre typer av intressen för lärande vilka skulle kunna ta formen av teman i ett eventuellt lärprojekt, nämligen:

- Det egna lärosätet som samverkansaktör.
- Det omgivande samhället och dess samhällsaktörer.
- Formalisering av samverkan.

De här tre temana representerar tre fokuseringar på samverkan; det egna lärosätet, omgivande samhälle och dess samhällsaktörer respektive formalisering av samverkan mellan lärosäten och omgivande samhällsaktörer.

Temat **det egna lärosätet som samverkansaktör** kan delas in i följande delteman:

- *Ambitioner* med samverkan med omgivande samhälle. Vad vill lärosätet som samverkansaktör? Hur har ambitionerna och viljan utvecklats över tid och i så fall beroende på vad?
- *Strategier* för samverkan med omgivande samhälle. Hur gå till väga för att realisera sina ambitioner?
- *Relationer mellan grundutbildning och omgivande samhälle*. Hur skall grundutbildning präglas av det lokala och det regionala omgivande samhället?
- *Relationer mellan forskning och omgivande samhälle*. Hur skall forskning präglas av det lokala och regionala omgivande samhället?
- *Samverkansagerande funktioner/aktörer/personer på övergripande/strategisk nivå* inom lärosätet. Vilka är de och vad vill de?
- *Organisation* inom samverkansområdet. Hur är samverkansarbetet organiserat vid lärosätet?
- *Kompetens* inom samverkansområdet. Vad finns det för kompetens uttryckt i termer av omvärldskunnande, strategiskt tänkande, erfarenheter/insikter från företagsvärldar, inblickar i olika delar av offentlig sektor, upplevelser av akademiskt arbete?
- *Det egna lärosätets utveckling som samverkansaktör*. Hur arbeta med utveckling vad gäller samverkansfrågor?

Detta tema innehåller frågor som många gånger är betingade av lokala intentioner och förutsättningar, vilket har framgått av redovisningen ovan. Genom att sätta in frågorna i större sammanhang torde det vara möjligt att skapa jämförelsemöjligheter och därmed åstadkomma meningsfulla lärprocesser.

Temat **det omgivande samhället och dess samhällsaktörer** kan delas in i följande delteman:

- *Det omgivande samhällets behov av högskoleutbildning*. Hur ser det ut nu och vad kan förutses i framtiden?

- *Det omgivande samhällets behov av forskning/kunskapsutveckling.* Hur ser det ut nu och i framtiden?
- *Existerande samhällsaktörer* (regionkommuner, regionförbund, primärkommuner, landsting, länsstyrelse, företag). Vilka aktörer är aktiva som samverkansaktörer respektive skulle kunna bli det? Vilka erfarenheter, ambitioner och resurser har aktuella/potentiella aktörer?

Detta tema handlar om lokala/regionala förutsättningar, vilket det finns intresse för att uppmärksamma. Då kan jämförande utbyte av betraktelser vara meningsfullt inom ramen för ett läroprojekt.

Temat **formalisering av samverkan** kan delas in i följande delteman:

- *Varför formalisera?* Vad skall uppnås med formalisering? Åstadkomma styrning? Åstadkomma tidsmässig hållbarhet? Visa upp sig för statsmakterna och andra? När är det lämpligt med formalisering och när är det inte lämpligt?
- *Vad skall formaliseras?* Innehåll i samverkan och/eller former för samverkan? Hur mycket skall formaliseras?
- *Hur formalisera?* Hur uppnå effektiv samverkan? Hur institutionalisera samverkan?
- *När formalisera?* Tidigt för att få till stånd styrning eller en bit in i samverkansarbetet för att stimulera till frihet och prövande?
- *Avtal som formaliseringsinstrument.* Vad skall avtalsregleras? Vad finns det för andra former för formalisering?

De här tre temana fokuserar som sagt på olika förhållanden relaterade till samverkan. Jag kan tänka mig att temana kan ha olika relevans och intresse för olika typer av aktörer.

Några sammanfattande reflektioner

Begreppsutveckling

UniLink har initierat den här förstudien delvis med syfte att lägga grunden för ett lärprojekt, där mer kunskap om formaliserad samverkan mellan lärosäten och offentliga organisationer skulle kunna genereras. Ett lärprojekt kan också bidra till lärande via erfarenhetsutbyte mellan personer vid lärosäten som arbetar med formaliserad samverkan, eller med intresse för detta.

Den här förstudien ser jag som början på en kunskapsutvecklingsprocess. I arbetet med förstudien valde jag initialt att försöka förstå förekomster av formaliserad strategisk samverkan mellan lärosäten och offentliga organisationer med hjälp av fem perspektiv: samverkansintentioner, kontextuella förutsättningar, samverkansparter, formalisering och lärosätesaktörer. Det var ett sätt att fokusera på olika aspekter av samverkan av det aktuella slaget. Det visade sig att var och en av dessa fem perspektiv kunde kategoriseras i sin tur. När jag sedan relaterade den förståelse som jag hade fått med dessa fem fokuseringar med det som hade sagts till mig om intresse för lärande inom området så valde jag att uttrycka det i tre teman tänkta som innehåll i ett lärprojekt.

På detta sätt skapades en begreppsapparat med vars hjälp formaliserad samverkan mellan lärosäten och offentliga organisationer användes i förstudien. Begreppen är förhoppningsvis användbara för andra analyser av samverkan mellan lärosäten och offentliga organisationer. Begreppsapparaten skall ses som preliminär och den behöver göras till föremål för ytterligare användning, prövning och utveckling.

Lärprojekt

Kunskapsutveckling av detta slag kan ske i ett lärprojekt i vilket syftet skulle vara att både medverka till lärande och till kunskapsutveckling. Konkret skulle detta kunna ske genom att de diskussioner som förs i ett lärprojekt dokumenteras och görs till föremål för diskussion vid kommande träffar.

Det finns en hel del kunskap om hur lärande och kunskapsbildning kan integreras metodmässigt. På senare tid har intresset för följeforskning ökat bland forskningsfinansiärer. Det talas också om lärande utvärdering i anslutning till det ökande intresset för uppföljning och utvärdering. Med följeforskning menas ofta att forskningsmässigt uppmärksamma processer i organisationer. Med lärande utvärdering menas att utvärdera verksamheter samtidigt som de människor vars verksamhet är föremål för utvärdering ges möjlighet till lärande. I detta sammanhang är det inte relevant att tala om varken lärande utvärdering eller följeforskning, eftersom det inte är fråga om någon utvärdering och inte heller några processer som skall följas. Dock kan inspiration hämtas från det som har forskats och skrivits om både följeforskning och lärande utvärdering.

Personligen skulle jag vilja betrakta ansatsen med att integrera lärande med kunskapsutveckling i ett lärprojekt som *interaktiv kunskapsbildning mellan forskning och praktik* där praktiken representeras av de personer som deltar i lärprojektet som samverkansaktörer. I projektet ges de möjlighet att lära sig mer om samverkan och att arbeta med utveckling av de samverkansuppdrag som de har vid sina lärosäten. Samtidigt som detta sker så är de delaktiga i kunskapsbildningen, vilket förhoppningsvis är till gagn både för de själva och för kunskapsbildandet. Det är detta som utgör interaktionen mellan lärande och kunskapsutveckling. I lärprojektet medverkar forskande personer med uppgift att dokumentera och analysera det som sägs vid projektets träffar.

Bilaga 1: Frågeguide

Förekomst av formaliserad samverkan på övergripande, strategisk nivå mellan lärosäten och offentlig sektor.

- Vilka förekomster av formaliserad samverkan på strategisk nivå har ni?
- Vad menar ni med formaliserad samverkan på övergripande, strategisk nivå?
- Vilka har deltagit från lärosätets sida i formaliseringen?
- Vad har ni velat uppnå med formaliseringen?
- Ser ni behov av ytterligare formalisering? Varför? Med vilka?

Intressen för lärande som kan utgöra teman och behandlas vid lärprojektets träffar.

- Vad ser du för behov av lärande?

Identifiering av tänkbara deltagare i ett lärprojekt.

- Vilka typer av deltagare ser du behov av?
- Är det bra om representanter för andra parter är med?